

ДНЕВНИКЪ Х.

Засѣдание на 10 Марта 1879 год.

Засѣданието се откри по 11 часа прѣди пладне, отъ Подпрѣдсѣдателя Г. Икономова, който застъпваше въ тоя случай Прѣдсѣдателя, по причина на болѣстѣта му. Като се прочете списъкътъ на депутатитѣ, узнасе, че отсъствуватъ 37 души по болѣстѣ, отпустѣ и други причини. За това Подпрѣдсѣдательтъ, като призна събранието за пълно, предложи слѣдующий дневенъ редъ: 1 да се довърши избиранieto на 15 членната коммисия за разглеждане органическии уставъ; 2 да се опредѣли срокъ на тая коммисия, за да представи рапорта си послѣ разглежданieto на устава; 3 да се изслуша записката на Професора Дринова и 4 ако остане врѣме, да се разгледатъ и нѣкои други прошения и поздравителни писма, пратени до Събранието. Събранието прие тоя дневний редъ.

Слѣдъ това се прочете дневникъ VIII отъ 6 Марта и се призова събранието да се направи бѣлѣжкитѣ върху него.

Г. Грековъ забѣлежи, чи се е пропуснала въ миналий протоколъ (VIII) исказаната отъ него причина, по която е билъ принуденъ да се отпрати къмъ г. Цанкова съ думата „лъжешъ“. Той настоява да се забелѣжи тая причина, именно; Когато г. Грековъ говорилъ отъ трибуната, за стрѣмленieto на нѣкои да растуриятъ събранието, Г. Цанковъ си позволилъ да му извика „лъжешъ“. По тая причина г. Грековъ му отвърналъ съ същата дума, съ цѣль, да си оттегли г. Цанковъ думата, въ който случай и Грековъ показа готовнось да оттегли своята.

Г. Цанковъ въ отговоръ на това призовава народното събранието само да каже, произнесълъ ли е той такава дума, или не? Ако ли не е, прибави г. Цанковъ, то прѣдсѣдательтъ е длъженъ да изобличи г. Грекова. Ако ли това не стане той ще се старае самъ да го накара да му даде удовлетворение.

По станалата отъ г. Цанкова призовка къмъ Събранието, Берковский депутатъ г. Наумовъ каза, чи не е билъ г. Цанковъ, който произнесълъ тая дума, а нѣколко гласове отъ Събранието. По просба на г. Цанкова прочете се още единъ нхтъ това мѣсто отъ дневника, което се отнасяше къмъ тия лични расправи между Цанкова и Грекова.

Г. Цанковъ, като каза, че е навелъ доказателства и свидѣтели за справедливостѣта на думитѣ си, настоятелно поиска отъ Подпрѣдсѣдателя да изобличи г. Грекова. Ако ли не, той самъ ще се удовлетвори.

Г. Грековъ му отговори, че е свободенъ и повтори, че той самъ е чулъ г. Цанкова да изрече тая дума, и за това той му отговорилъ съ същата дума. Той проси да се забелѣжи това въ дневника.

За да се прекъсне тая часпа расправия, г. Подпрѣдсѣдатель Икономовъ, остави на тѣхъ грижата да се потъкмѣтъ сами вънъ отъ събранието.

Въ заключение стана и г. Хаджи Генчо Х. Тиневъ, за да потвърди думитѣ на г. Наумова.

Въсползованъ и отъ думитѣ на тоя вторъ свидѣтель, г. Цанковъ пакъ укори г. Грекова въ лажа; за тая втора обида г. Грековъ пакъ се оплака на Подпрѣдсѣдателя срѣщу г. Цанкова.

Събранието, досадено отъ тия частности, настоя да се прѣкратжтъ.

Дядо Цеко Петковичъ отъ своя страна забѣлѣжи, че само се губи времето въ тия расправии, безъ да се гледа работа и че виновницитѣ на тия расправии, заставятъ събранието да слушатъ нѣща, които не се отнасятъ до работата.

Г. Черневъ, като поиска да забѣлѣжатъ въ дневника причинитѣ, по които той произнесе нѣколко думи отъ трибуната за длѣжноститѣ на Българитѣ и къмъ другитѣ Европейски сили, подпрѣдсѣдателятъ му каза, че секретаритѣ не ся могле да угадаатъ тия причини за това неможтѣ и да се запишатъ.

Слѣдъ това се прочете и IX дневникъ и се попита събранието. Има ли да направи белѣжки.

Г. Горбановъ поиска да се забелѣжи въ дневника, чи той си позволилъ да попита събранието бива ли да чете заявлението, направено отъ 48 депутати, когато той вече билъ прочелъ първата глава отъ устава.

И г. Андрей Стояновъ настоя да се помене въ дневника исказаната отъ него причина за отказването му отъ квесторската длѣжностъ, която причина била, че му се налага обязанность безъ да му се признажтъ правата отъ прѣдсѣдательствующия, г. Каравелова, който го принуждавалъ вторично да повѣри гласуването. Тая е била причината, която го заставила да си дава оставката.

При подновяване на распуснатото за 10 минути засѣдание н. пр. г. Лукьяновъ яви на събранието, Негово Сиятелство **ИМПЕРАТОРСКИЙ** Коммисаръ благоволилъ да потвърди първата глава отъ правилника, касателно непрекосновенността на депутатитѣ (чува се ржкоплекания).

Осѣнъ това Негово Прѣвѣсходителство, г. Лукьяновъ извѣсти, че Кишневското благотворително българско общество, поканено отъ **ИМПЕРАТОРСКИЙ** Коммисаръ да прати въ Събранието свои депутатъ, отговорило, че назначава за такъвъ г. Евгений Стояновъ, който се и припознава отъ **ИМПЕРАТОРСКИЙ** Коммисаръ за депутатъ.

Съобразно съ приетий отъ Събранието дневенъ редъ пристѣпи се къмъ гласоподавание за да се дотъкми съ 6 души 15 членната комисия. Тука г. Каравеловъ заяви чи на основание на 32-й § отъ Правилника, той се отказва отъ членството въ комисията, защото вече занимава подпрѣдсѣдателска длѣжностъ въ Събранието.

Тоже и г. Поменовъ моли събранието да го не туря на гласоподаванте съ

едничката цѣль да има пълната възможност и свобода да критикува дѣлото на комисията.

Също и г. Цанковъ повтаря да го освободитъ отъ комисията, защото спорѣдъ както забѣлѣзалъ и понапредъ, той желае да се разгледа уставътъ на цѣло въ събранието, а не отъ учени комисии. Причината на това била, че тѣзи, които сж работили проекта на устава, не ся биле помалко учени отъ насъ и сж изложили всичко, което се отнася до научната страна на предмета. А той жѣлае да разгледа практическата страна, за това и неиска да влѣзе въ комисията.

Г. Начевичъ казва, чи нито доводитъ на Поменова нито доводитъ на Цанкова сж основни, защото сѣкий членъ отъ комисията има право да си изказва миѣнието и въ събранието. Отъ друга страна и самий правилникъ не дозвѣлява на депутатитѣ да се отказватъ отъ възлагаемитѣ на тѣхъ длѣжности.

В. Преосвященный Мелетий подържа г. Начевича въ думитѣ му и забѣлѣзва, чи Правилникътъ е първий законъ, който е изработенъ отъ Българското събрание. Ако тия господа сега се отказватъ отъ подчинение на тоя законъ, то не значили това да дадемъ лошъ примѣръ и на другитѣ да не почитатъ законитѣ, които предстои да се изработятъ за напредъ. Отговорността е тѣхна, ако се оттеглятъ отъ комисията, и събранието не трѣба да обръща внимание на тия отказвания.

Г. Цанковъ на това отговори, че първо той предварително е просилъ събранието да го освободи отъ комисията, а второ не че се непокорява на събранието, а просто се осѣща, чи не е способенъ да заеме мѣсто въ учената комисия.

За насърчване на г. Цанкова, Преосвященный Климентъ го увѣри, че ако е до толкова слабъ, другаритѣ му ще го подкрѣпятъ. За това трѣба да приеме участие въ комисията.

Подпрѣдсѣдатель, като прочете 32 § отъ правилника, каза че на основание на тоя § никой нѣма право да се отрича отъ длѣжността, съ която го товари Събранието.

Тогавъ г. Цанковъ попита, ще ли има право събранието да обсъжда изново представената отъ комисията работа.

Подпрѣдсѣдатель отговори, че всестранното обсъждане на устава е възложено на събранието.

Г. Поменовъ пакъ настоя да моли събранието да го не избира въ комисията и повтори да увѣри, цѣльта му е именно да има пълна свобода да критикува дѣлото на комисията, за да не стане и съ това дѣло също се тѣй както и съ адреса, който се прие безъ по обширно разгледвание.

Г. Балабановъ на това отговори: Поменовъ иска да се не избира за членъ на комисията за да запази пълната си свобода да критикува изработеното дѣло отъ комисията. Съ това види се той мисли, чи членоветѣ на комисията не ще иматъ тая свобода да разискватъ дѣлото си и въ самото събрание. Това е погрѣшно, защото меншиството въ комисията, спорѣдъ Правилника, си запазва правото да обсъжда рѣшението на болшинството. Освѣнъ туй и всичкитѣ комисари даже, ако би да се просвѣтитъ отъ събранието въ противнитѣ на даденитѣ отъ тѣхъ миѣния, тѣй слѣдъ надлѣжитѣ разисквания можатъ да се съгласятъ съ миѣнието на събранието. Ето защо казахъ, заключи г. Балабановъ, чи миѣни-

ето на г. Поменова, е погрѣшно. А колкото до адреса, чи се прочелъ и приелъ напълно отъ събранието безъ възражение, ще кажа, чи и г. Поменовъ бѣше членъ въ комисията, която го е изработила. Ако прочее почтенния депутатъ отъ Виена е съзрѣлъ нѣкакви недостатѣци въ адресътъ, злѣ е направилъ, дѣто не е станалъ въ събранието да ги поправи. Събранието е сѣкога въ право да приеме или да отхвърли туй, което му се предлага отъ комисията.

Това събрание има право членъ по членъ да разгледа и работата на настоящата комисия. Като е тѣй, събранието не трѣба да приема отказванието на г. Поменова.

Г. Поменовъ не е съгласенъ съ думитѣ на Балабанова. Нигдѣ въ Европа не ставало, щото членоветѣ на една комисия да разискватъ предъ събранието своето дѣло. Чудна му се вижда слѣдователно тая теория на г. Балабанова; но ако тя се приемж отъ събранието то г. Поменовъ е готовъ да си оттегли думата.

Подпрѣдсѣдателя попита г. Цанкова и г. Поменова, бива ли да се предложи въ събранието на гласуване предложението имъ.

Г. Начевичъ на това възрази, чи нѣма нужда отъ гласуване, до гдѣто трае правилника, който сми вече приели.

Г. Балабановъ забѣлѣжи, чи и другитѣ членове на комисията ще се откажатъ, ако би, спорѣдъ думитѣ на г. Поменова, да имъ се налага отъ събранието да мълчатъ при разискванието на изработеното отъ тѣхъ дѣло.

Събранието, попитано, каза, чи предложението на Цанкова и Поменова се не приема.

Подпрѣдсѣдателя сжцо попита събранието какво мисли за отказванието на г. Каравелова.

На това Г. Грековъ отговори, чи г. Каравеловъ тогава може да се откаже отъ тая комисия, когато е членъ въ друга.

Г. Каравеловъ възрази, че събранието призна бюрото за комисия.

Г. Андрей Стояновъ забѣлѣзва въ думитѣ на г. Каравеловъ смѣсване на понятията.

Г. Каравеловъ пакъ потвърди по напредъ казаннитѣ си думи.

Това прѣосвященный Климентъ възрази на г. Каравелова, че тѣй като въ Правилника нѣма такъвъ законъ касателно членоветѣ на бюрото, то не може да се приеме тълкуванието на г. Каравелова.

Г. Джабаровъ каза, че въ представения отъ г. Каравеловъ случай като се попита събранието да ли членоветѣ на бюрото можтъ да бжджтъ и членове на комисията, отговори, че можтъ.

На това г. Каравеловъ приложи: „ако щжтъ“.

Отъ желание да се прекъсне тая припирня, г. Пенчовичъ напомни, че събранието рѣшило онзи день тоя случай, като допустнало секретаря Горбанова временно да изпълнява квесторската длѣжностъ.

Г. Грековъ лично помоли г. Каравеловъ да се не отказва отъ комисията, защото тя има за цѣль да освѣтли главнитѣ мисли които лежжтъ въ основата на проекта. За това се изискватъ способности и свѣтълъ умъ, а г. Каравеловъ притежава и едното и другото

Г. Каравеловъ благодари на г. Грекова за доброто мнѣние, което той има за способността му, но не може да приеме молбата му.

Най послѣ тоя въпросъ се остави догдѣто излѣзи изъ печатъ дневникътъ, въ който е забѣлявано рѣшението му.

Подпрѣдсѣдателя попита, по кой начинъ да стане избирането на 6-тѣхъ члена за комисията, като прибави отъ своя страна, че най добрѣ гласоподаването да стане явно, за да се не губи време.

Слѣдъ нѣколко разисквания за начинътъ на гласоподаването, прие се най послѣ слѣдующий начинъ, предложенъ отъ г. Грекова: да се пригласиватъ депутатитѣ по списъкътъ да спущатъ бюлетинитѣ въ двѣ котни, и преброяването на гласоветѣ да стане едно временно на четири мѣста.

При повикването квесторитѣ да приематъ бюлетинитѣ, г. Андрей Стояновъ за третий пжтъ напомни, че не приема длѣжността си, додѣто му се непризнати и правата. Но като се увѣри, че събранието както и подпрѣдсѣдателя, г. Каравеловъ, му признаха правата, пое си длѣжността.

Като се преброиха гласоветѣ, узна се че отъ 198 гласа, получиха пълно висегласие слѣдующитѣ: г. Христо Стояновъ 123, Андрей Стояновъ 120, г. Горбановъ 117. Останалитѣ трима именно: Даскаловъ който бѣше получилъ 99, Вълковичъ 81, и Поменовъ 79, се приеха съ явно гласоподавание отъ всичкото събрание.

Послѣ това Подпрѣдсѣдателя предложи на събранието да рѣши: колко дни срокъ да се даде на комисията за да изработи и послѣ да представи рапортъ за дѣлото си. Имайте предъ видъ прибави той, че тая комисия спорѣдъ правилника, трѣба да напечата и раздаде на събранието три дни напредъ дѣлото си за обмисляние.

Г. Джабаровъ предлага да се даде срокъ на комисията до въ петъкъ (16 Марта) а г. Начевичъ е на мнѣние да се продължи срокътъ до понеделникъ (19 Марта).

Тука г. Балабановъ каза, че преди тоя въпросъ, трѣба да се рѣши другъ, именно: тая комисия, като и предстои да се раздѣли на подкомисии, ще представи ли общъ рапортъ върху цѣлия проектъ, или ще бѣде потрѣбно сѣка подкомисия да представи свой рапортъ само за тоя отдѣлъ, който тя ще разработи.

Въ отговоръ г. Начевичъ каза, че 15 членната комисия ще работи нѣколко дни наедно, върху принципитѣ на цѣлия уставъ. Тия принципи, тя ще представи на събранието съ рапортъ. А подкомисиятѣ, ржководими отъ сжщитѣ принципи, ще представжтъ на събранието обсжденитѣ отдѣлно отъ тѣхъ глави на уставътъ. Той вѣрва, че до понеделникъ една отъ подкомисиятѣ ще е готова да представи на събранието своя трудъ.

Г. Савва Илиевъ е на мнѣние, че тоя въпросъ е излишно да се разисква въ събранието, защото то е работа на комисията.

Г. Начевичъ напротивъ потвърдява, че тоя въпросъ тукъ трѣба да се рѣши, защото е свързанъ съ това, колко дни да се даде срокъ.

И г. Подпрѣдсѣдателя подкрѣпи мнѣнието на г. Начевича, като каза, че

трѣба сега да се разясни работата, за да се не раждатъ сѣтни и въ протоколитѣ и въ главитѣ ни недоразумѣния.

И г. Даневъ изрази, че е съгласенъ съ г. Начевичъ.

За съкращение на времѣто г. Грековъ предлага: 15 членната комиссия да разиска общитѣ принципи и въ петѣкъ една отъ подкомисииитѣ да напечата и раздаде на събранието рапорта си за първитѣ глави на проекта, тъй щото въ поне-дѣльникъ събранието да е приготвено да пристъпи къмъ обсъжданieto имъ.

Г. Андрей Стояновъ иска да се позволи на подкомисииитѣ да представятъ рапорти върху които глави тѣ щѣтъ най напредъ, безъ да се придържатъ отъ редътъ, който съществува въ проекта.

Г. Грековъ каза, че това е работа на комиссията, стига тя да наблюдава да се не побърка по тоя начинъ редътъ.

Покани се г. Начевичъ отъ подпрѣдсѣдателя да формулира писмено предложението си. Ето формулата на г. Начевича: 15 членната комиссия да представи въ понедѣльникъ на Народното Събрание единъ рапортъ върху устава, представенъ отъ властѣта и върху принципитѣ които тя приема като най стоднитѣ за да служатъ за основа на Българската конституция. Въ сѣщия денъ една отъ подкомисииитѣ може да представи на Събранието своя рапортъ върху отдѣлна нѣкоя часть отъ конституцията, като редактира тая часть тъй, както тя мисли, чи трѣба да стане конечно въ устава.

Г. Прѣдсѣдатель предложи на Събранието тая формула, като е прочете на Събранието.

Но тукъ г. Касабовъ забѣлѣжи, чи е съгласенъ съ първата часть отъ тая формула, а съ втората не е съгласенъ, защото отъ нея се разбира, чи подкомисииитѣ ще представятъ своитѣ работи на късове, и по такъвъ начинъ Събранието не ще може да обсъжда, както трѣба всичко, като нѣма връзка. Той прочее настоява, щото частнитѣ трудове на подкомисииитѣ да се излагатъ въ частнитѣ рапорти до главната комиссия, а тая послѣдната съ общъ рапортъ да прѣдстави едно цѣло на Събранието.

Г. Начевичъ съзира, че предложението на г. Касабова има си и добрата страна; но се изисква много време. Отъ друга страна, продължи г. Начевичъ, като се приематъ принципитѣ, мячно ще се породи неудобность въ разглежданieto на частнитѣ трудове на подкомисииитѣ. За това Той мисли, чи поправката на Касабова си нѣма мѣстото.

Г. Касабовъ възрази, чи подобръ е да се приеме добрия способъ, ако и да е труденъ като прибави при това, че при всичкитѣ приети принципи се свързката между разнитѣ глави въ уставътъ, не ще ни позволи да приемемъ една, а да отхвърлимъ друга.

Призовава се г. Касабовъ отъ подпрѣдсѣдателя да си изложи писмено формулата.

Ето формулата на г. Касабова:

Комиссията ще предложи единъ общъ рапортъ, въ които да покаже принципитѣ, по които се е придѣлжава въ променението на въпроснитѣ глави или ста-

тий. Но тя (комиссията) въ всѣки случай ще ни представи цѣлий проектъ на Органическии Уставъ.

Г. Кириакъ Цанковъ предлага, щото на 19 Марта да се предложатъ на Събранието само общитѣ принципи, които лежатъ въ основата на проекта, та че като се одобрятъ отъ Събранието тогава вече комиссията да пристъпи къмъ подробното разгледване на проекта. Иначе, продължи г. Цанковъ, ако се не одобрятъ принципитѣ, ще пропадне напразно трудътъ на комиссията.

Когато се покани г. К. Цанковъ да изложи формулата си писмено, г. Начевичъ оттегли втората часть на формулата си и съ това тя стана еднаква съ формулата на К. Цанкова.

Г. Грековъ, като съзира, чи между мнѣнието на Начевича и Касабова нѣма голѣма разлика, каза чи ще е добръ г. Касабовъ да приеме напълно формулата на г. Начевича.

Г. К. Цанковъ като видѣ, чи г. Касабовъ не отстъпва отъ формулата си потвърди че на 19 Марта трѣба да се разгледатъ общитѣ принципи и само когато тѣ се приематъ, да продължатъ комиссиитѣ дѣлата си.

Въпросътъ се прогласи отъ Събранието за исчерпенъ.

Отъ дългитѣ рѣзисквания по тоя въпросъ, г. Балабановъ като се убѣдилъ чи работата на комиссията е твърдѣ голѣма, той попроси, щото дадении срокъ да се продължи до 21 того, за да има време комиссията да свърши работата си.

Събранието, понитано отъ Подпрѣсѣдателя, приема ли прѣдложението на г. Начевича, се произнесе утвърдително.

Събранието се съгласи също и да се продължи срока до 21 того.

При това Подпрѣсѣдатель забѣляза, че трѣба да стане и едно засѣдание преди тоя срокъ, за да се довърши предложенни дневний редъ; т. е. за да се прочете записката на профѣсора Дринова, както и писмата и телеграмитѣ.

Г. Начевичъ съ Касабова заедно искаха мнѣние, че е доорѣ да се избере особна комиссия. За разгледване на тия 15 телеграмми, Подпрѣсѣдателя забѣлѣжи, че тия писма и телеграмми освѣнъ че сж малобройни, но и сж втзложени на нѣкои членове отъ бюрото.

Преди закриванието на засѣданието г. Грековъ попита, що стана съ превода на адресътъ който спорѣдъ мнението на Начевича, трѣба да се подаде поскоро на Н. Святелство, ИМПЕРАТОРСКИЙ Комисаръ.

Подпрѣсѣдателя отговори, чи превода е готовъ и ще се прочете и подпише въ срѣда.

Засѣданието се закри по 5 часа слѣдъ пладнѣ.

Прѣдсѣдатель: **Видинский Аноимъ.**

Упълномоченный Императорскаго Россійскаго Комисара **С. Лукяновъ.**

Подпрѣсѣдатели: **Каравеловъ, Т. Икономовъ.**

Секретари: **Архимандритъ Константинъ, К. Стоиловъ, И. Н.**

Гюзеловъ, П. Генчевъ, Р. Каролевъ, П. Горбановъ.